

Afghaanse achterkamertjes

L. Polman

In de verwarring na de aanval op de *Twin Towers* op 11 september 2001 grepen beleidsmakers in Washington, Londen, New York en Den Haag allemaal naar hetzelfde boek: *Taliban* van Ahmed Rashid. Veel meer dan wat deze Pakistaanse journalist over de Taliban had opgeschreven wisten we niet. Waren destijds meer bronnen geraadpleegd, dan hadden we ons twee keer bedacht voordat we Taliban-land waren binnengevallen, denkt de Nederlandse journaliste Bette Dam. Dam werkt onder meer voor de *Wereldomroep* en publiceerde vorige maand het boek *Expeditie Uruzgan*. Ze reisde vaak *unembedded* door de provincie en wil met haar boek onze extra informatiebron zijn. 'Beter laat geïnformeerd dan nooit,' vertelt ze me.

Door het gebrek aan kennis nestelde zich een pikzwart, ééndimensionaal beeld van de Taliban in onze hoofden. Bijleren, door met de Taliban te praten bijvoorbeeld, was *not done*. Nog steeds niet: acht jaar na het begin van onze oorlog tegen de Taliban is het met ons inzicht nog steeds droef gesteld. 'Met religie had het allemaal niets te maken,' zo gumt Dam één van onze vooroordelen weg. 'De ambitie van de Taliban om over Afghanistan te heersen kwam voort uit ordinaire machtshonger. Het netwerk waaruit de beweging stamde werd door rivaliserende netwerken al meer dan 200 jaar van de macht uitgesloten. Toen Taliban-leiders eindelijk hun kans op invloed zagen, grepen ze die.' Netwerken, daar draait het om in Afghanistan. Etnische groepen, stammen, families, zakenrelaties, huwelijkse verbanden, neven van neven; dat soort relaties, die voortdurend veranderen en bewegen, bepalen waar loyaliteiten liggen en op welk moment. 'Wil je erachter komen hoe de vlag er in district X, Y of Z bijhangt, wie met wie ruzie heeft, dan moet je meeluisteren op de plekken waar de netwerken besproken, gesmeed en verbroken worden: in Afghaanse achterkamertjes,' zegt Dam. In Nederland trekken we een vies gezicht bij het woord achterkamertjespolitiek. In Afghanistan is dat het enige wat er is. Satellietelefoons speelden volgens Dam dan ook een belangrijke rol in de strijd. 'Taliban en hun rivalen moesten voort-

durend met elkaar kunnen communiceren om op de hoogte te blijven van de tussenstanden in de achterkamers: wie steunt vandaag wie?'

De Amerikaanse aanvallen op de Taliban na 9/11 zorgden voor nieuwe verbonden, maar tussen 'oude' spelers. De Taliban verdwenen niet, de netwerken veranderden alleen maar van samenstelling. 'Vóór de machtsovername door de Taliban was er burgeroorlog, wetteloosheid, moord, verkrachtingen en corruptie. Tijdens de Taliban was er rust, regelmaat en reinheid, zoals het hóórt volgens de Koran. Met de saus van extremisme die sommige Taliban-leiders daar overheengoten – mannen moesten baarden en naar de moskee, vrouwen mochten niks – was lang niet iedereen in het netwerk het eens. Maar de irritaties daarover waren niet groot genoeg. De toegang tot de macht die de Taliban het netwerk bood, vonden netwerkleden belangrijker,' zegt Dam.

Was het toen beter in Afghanistan, of nu? Afghanen praten er nu veel over, maar zijn het oneens. Maar wij, NAVO-bondgenoten, weten het wél zeker. We behielden ons ééndimensionale beeld: de Taliban is het kwaad en wij hebben 'het Afghaanse volk' bevrijd. De netwerken gebruiken ons gebrek aan inzicht, zegt Dam. 'Ontploft ergens een bom, of gaat een schooltje in vlammen op, dan wijzen de netwerken naar elkaar: zij waren het, zij zijn Taliban. Ze hopen dat de NAVO dan bommen gooit op het dorp van een rivaal. De NAVO-troepen kunnen de beschuldigingen niet controleren, want hebben weinig idee wie nu weer ruzie heeft met wie. Nederlandse troepen ook niet. Komen in Kamp Holland terug van patrouille, hebben onderweg geschoten, maar weten niet op welk netwerk.' De Afghanen koesteren weinig hoop rond president Obama. 'Hij stuurt meer troepen, maar wat *weten* die? Door wie laten ze zich informeren?' Dams analyse van het NAVO-optreden in Afghanistan doet terugdenken aan de kantekening die generaal Wesley Clark eens plaatste bij de ontketening van de *War on Terror*: 'If the only tool you have is a hammer, every problem has to look like a nail'. ■